

УДК 332.055

JEL Classification: B41, C42, D11, D83, M13, M20

О. В. Фінагіна

O. V. Finagina

НАУКОВІ ЗАСАДИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ СУЧАСНОГО БІЗНЕС-ІНКУБУВАННЯ**SCIENTIFIC BASES OF THE THEORY AND PRACTICE
OF MODERN BUSINESS INCUBATION**

Розглянуто ключові питання, проблеми та особливості формування наукових і практичних засад сучасного бізнес-інкубування. Визначено новітнє бачення державної та регіональної політики підтримки малого й середнього бізнесу з урахуванням пріоритетів та економічних інтересів на рівні національної економіки, регіонів, міжрегіональної взаємодії. Обґрунтовано проблеми розвитку і відтворення малого та середнього бізнесу в Україні на фоні економічної кризи та стрімких процесів інтеграції у світове ринкове господарство. Визначено ключові наукові та практичні засади політики підтримки малого та середнього бізнесу на підставі впровадження системних технологій бізнес-інкубування. Обґрунтовано складові майбутньої політики підтримки розвитку малого та середнього бізнесу з урахуванням трансформаційного стану національної економіки. Наведено послідовність формування концепції та стратегії підтримки МСБ як елементів забезпечення реалізації відповідної політики

Ключові слова: наукові засади, теорії, практика, бізнес, інкубування, ринок, процеси відтворення.

Актуальність теми дослідження. Ключовим пріоритетом розвитку української економіки є ефективне використання наявного потенціалу ресурсів та поступове входження в зону європейського ринку на рівних засадах з іншими учасниками процесів інтеграції та кооперації. Сучасний європейський ринковий простір визнає лідерство в конкурентній боротьбі не за країнами, які мають великий обсяг природних ресурсів, а зовсім з іншого боку. Пріоритетними ресурсами в конкурентній боротьбі стають: бізнес та процеси його відтворення; ринкові механізми підтримки господарської діяльності; ефективне використання науки, системи знань та інформаційних технологій.

Такі зміни в конкурентному середовищі забезпечені лідерством і стрімким розвитком не стільки великого бізнесу, скільки саме малого та середнього.

Малий та середній бізнес (МСБ) в сучасному розвиненому ринковому господарстві Європи, Америки відіграє значну роль, забезпечує стабільність економіки та соціальної сфери, формує засади інформаційного прогресу. Такий результат є дією не стільки механізмів сучасного ринку, скільки активними науково обґрунтованими заходами влади в питаннях підтримки підприємницької діяльності та інкубування бізнесу.

В умовах трансформаційної економіки України питання підтримки МСБ є актуальним з позиції розуміння: глибини в функціональному навантаженні цієї сфери, унікальних можливостей вирішення проблем зайнятості населення, формування засад конкурентоспроможності, нарощування внутрішнього попиту та пропозиції, загальної соціальної спрямованості змін.

Світовий досвід показує, що бізнес-інкубування є одним із найбільш ефективних способів підтримки малого підприємництва. Дослідження, проведене Управлінням економічного розвитку при Міністерстві торгівлі США в 2009 році, показало, що на кожні вкладені 10000 тис. дол. інкубатори створили по 45 робочих місць. Будівництво доріг створювало за ті ж гроші лише п'ять робочих місць [7].

Унікальні можливості формування наукових засад та новітніх підходів у підтримці розвитку МСБ в питаннях бізнес-інкубування потребують широкого кола досліджень – накопичення сучасних положень теорії менеджменту та маркетингу, методологічного обґрунтування ринкових процесів та системних змін у самому підприємницькому середовищі, формування технологій впровадження заходів та адаптування позитивної світової практики.

Постановка проблеми. Недостатнє дослідження, несформованість методологічних засад концептуального відображення системної підтримки МСБ та активізації процесів бізнес-інкубування в Україні обумовили актуальність обраної теми. Потенціал бізнес-інкубування в нашому суспільстві достатньо великий і фактично нерозвинений, це питання майбутнього, а саме визнання та закріплення наукових засад підтримки підприємницького середовища.

Літературні джерела. Різноманітні питання підтримки МСБ висвітлені в працях таких науковців, як Р. Ободець [2], Г. Лех [1], наукових доповідях та аналітичних записках науково-дослідних інститутів [4, 6] та ін.

Основна частина. На сьогоднішній день у системі державного та регіонального управління відбувається переосмислення місця і значення політики держави в економічних трансформаціях в Україні, реальної пріоритетності та значущості цього питання. В нашій країні немає можновладців, представників бізнесу або менеджменту, які б заперечували необхідність і користь системної підтримки підприємництва в умовах економічної кризи та нарощення впливу міжнародної конкуренції. Політика послідовного сприяння розвитку підприємництва, її наукове обґрунтування стає одним із важливих чинників, що забезпечили за останні роки високі темпи економічного зростання Китаю та більшості країн Європейського Союзу.

На перший план у системі сучасного державного та регіонального управління виходить покращення роботи з бізнес-середовищем, гармонізація та консолідація бізнес-інтересів, підвищення ефективності заходів шляхом впровадження нових наукових засад підтримки МСБ та його активного бізнес-інкубування.

Метою сьогоденних економічних реформ в Україні є системний соціально-економічний розвиток суспільства на основі стимулювання процесів євроінтеграції, науково-технічного прогресу та загальної соціалізації менеджменту. Бізнес-середовище як ланка, що пов'язує господарські комплекси регіонів, формує внутрішні ринки та забезпечує експортну діяльність, розвивається достатньо динамічно. Але саме малий та середній бізнес науковцями визнається як найбільш вразливий. Він потребує уваги, особливо з урахуванням негативних тенденцій в економіці та нарощення кризових станів в галузях національного господарства.

Так, існує нерівномірність розташування та розвитку малого підприємництва у регіонах України, що обумовлено загальною економічною ситуацією та веденням на території країни локальних військових дій. Адже мале підприємництво напряму залежить від платоспроможного попиту населення в регіоні, від стабільного розвитку «точок зростання» та потужних «ареалів» промислового, аграрного виробництва. Саме тому у депресивних, периферійних (у т.ч. монофункціональних регіонах) темпи розвитку малого підприємництва є низькими [3].

За прогнозними оцінками, в 2015 році відбудеться скорочення сектора МСБ на 12-15 % у цілому по країні, а по окремих регіонах цей показник досягне 25 %. Це негативна тенденція, і її прояв автоматично вплине на скорочення робочих місць, безробіття та інші економічні, соціальні негаразди.

Первинними та гострими для регіональної та місцевої влади постають питання нових робочих місць, підприємницької активності, стимулювання ділового середовища, формування ефективних регіональних ринків, стимулювання процесів кластеризації, залучення інвестицій в МСБ. Це питання не локального, місцевого характеру, а саме національного масштабу.

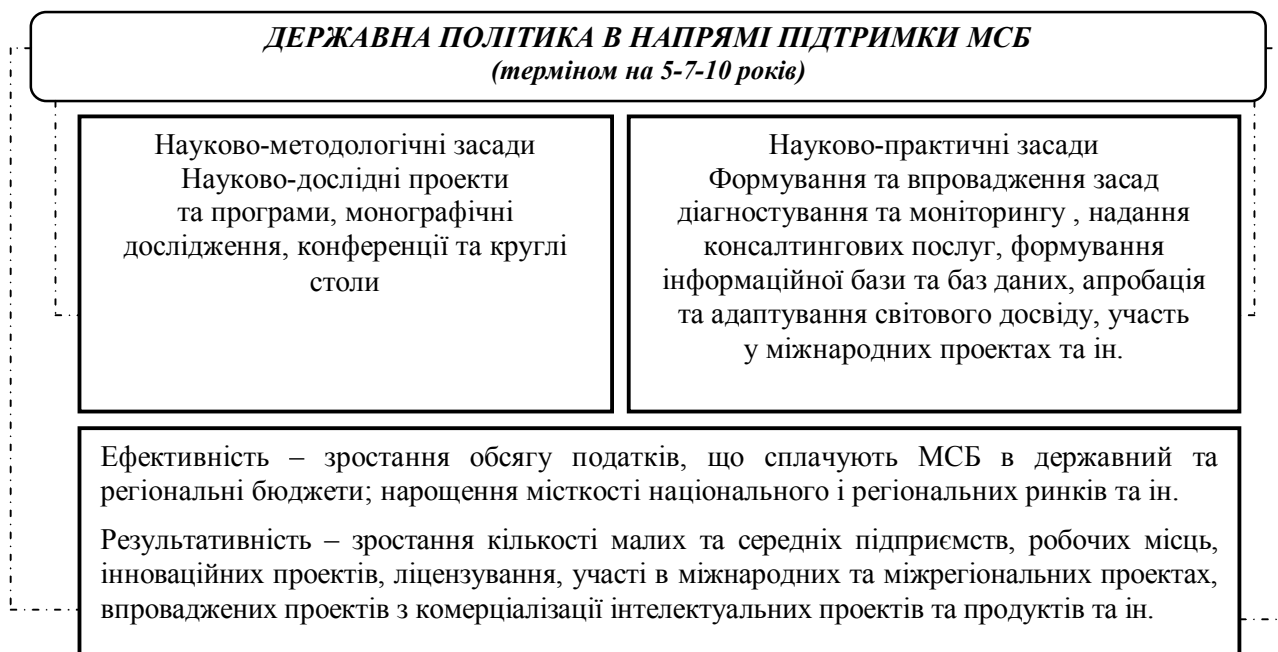
За умов ринкових відносин трансформаційного характеру в Україні державне регулювання підприємницького середовища передбачає комплекс дій та управлінських заходів: інформування суб'єктів підприємницької діяльності; формування та регулювання інфраструктурного забезпечення; обґрунтування та публічне визнання ключових положень державної економічної політики; окреслення та впровадження заходів державної підтримки та інші напрями. Реалізація такого функціонального навантаження передбачає наявність розробленої та впровадженої державної та регіональної політики підтримки МСБ та активного стимулювання процесів бізнес-інкубування відповідно до аналогічних процесів у Європейському Союзі (рис. 1).

Зміст державної політики та заходів регулювання підприємницького середовища визначається цілями, які є як первинними для державних органів влади, так і вторинними для регіональної, а також механізмом та інструментами дії.

Основними умовами успішної розробки та реалізації державної політики підтримки слід визнати [5]:

- пізнання економічних законів та закономірностей розвитку підприємницького середовища в контексті змін трансформаційного характеру, що відбуваються в Україні;
- конкретні форми реалізації управлінських принципів регулювання мінливого підприємницького середовища, в першу чергу з урахуванням активного входження до інформаційної економіки та дії процесів глобалізації та інтеграції;
- визнання та закріплення специфічної моделі відтворення національного підприємницького середовища з урахуванням впливу соціальних та культурних факторів;

- формування та впровадження концепції підтримки та визнання нагальної потреби в активних процесах бізнес-інкубування.

Рис. 1. Наукові засади державної політики в напрямі підтримки МСБ

Фактично на сьогодні така політика та її системне науково-практичне забезпечення в системі українського державного управління відсутні. Стратегічне значення та значне місце у відповідній політиці повинне займати саме питання бізнес-інкубування. Таке ставлення до цього питання та на пряму дію органів державної та регіональної влади має своє обґрунтування.

По-перше, кризовим явищем є скорочення сектора МСБ, його скрутне становище з позиції оцінювання фінансових результатів. Слід визнати, що Україна за часи самостійності не сформувала сектор малого підприємництва відповідно до стандартів Європейського Союзу. Кількість малих підприємств та приватних підприємців на 10 000 населення є меншою, ніж у Польщі, Угорщині, Румунії не у процентному відношенні, а в рази.

По-друге, в документах Європейського Союзу первинними постають питання підприємницької культури, її системного формування та інституціоналізації. В полі правового та нормативного регулювання, що формується українською владою, стратегічне значення відведене питанням організаційної, фінансової підтримки. Але за умов високої корупції і відсутності прозорості дій влади така підтримка фактично не має позитивних результатів та економічних ефектів.

Роль та місце бізнес-інкубування в сучасному регулюванні сектора МСБ є перспективною, а ключовим інструментом реалізації такої управлінської діяльності повинні стати бізнес-інкубатори. В сучасній світовій практиці така форма підтримки має теоретичне та методичне обґрунтування, свою специфіку з позиції унікальних заходів стимулювання не лише розширеного відтворення, а й з урахуванням активізації інвестиційної та інноваційної діяльності та має назву селективної.

Європейська економічна комісія ООН, а саме Робоча група з розвитку промисловості і підприємництва, рекомендує урядам ті практичні заходи, які найбільш ефективно, з точки зору витрат, стимулювали б формування умов, що сприяють підприємницькій діяльності. Бізнес-інкубатори розглядаються, насамперед, як елемент інфраструктури підтримки малого підприємництва, і одночасно є інструментом економічної, соціальної, структурної та інноваційної політики [3].

Первинним заходом у системному формуванні підтримки МСБ як державної політики є розробка загальної концепції як науково обґрунтованих та публічно визнаних напрямів та дій регулювання ринкового середовища.

До основних напрямів формування національної концепції підтримки малого та середнього бізнесу за рахунок стимулювання процесів бізнес-інкубування як системного механізму розширеного

відтворення регіональних господарських комплексів та регулювання процесів соціалізації слід віднести три узагальнені групи пріоритетів.

Перша група – загальнонаціонального спрямування.

Вдосконалення законодавчого забезпечення ведення господарської діяльності МСБ: змін в оподаткуванні; спрощення ліцензування; підтримки експортної орієнтації та подолання бар'єрів виходу на світові ринки та ін.

Визнання в системі державного регулювання підприємницького середовища самостійного напрямку – бізнес-інкубування та поширення розробки засад державної підтримки за рахунок організації бізнес-інкубаторів, технопарків, технополісів та інших форм відповідної діяльності.

Розробки наукових засад системної підтримки МСБ за рахунок бізнес-інкубування у вигляді концепцій; наукових тем; монографічних досліджень; навчальних курсів; конференцій та круглих столів.

Розробка та впровадження національних проектів і програм цільового спрямування підтримки МСБ та забезпечення дієвості усіх складових відповідного механізму – економічних; управлінських; соціокультурних; правових.

Розробка та впровадження управлінських інструментів системної підтримки МСБ та бізнес-інкубування у вигляді адаптації світового досвіду; пілотних проектів бізнес-інкубаторів; показових технологій кластероутворення; навчання фахівців з питань підтримки бізнесу; інформаційного забезпечення та ін.

Друга група – регіонального спрямування.

Розробка наукових засад у вигляді регіональної концепції, стратегії та політики підтримки МСБ з метою та на підставах комплексного бачення соціалізації регіонального управління.

Модернізація засад інфраструктури підтримки МСБ – освітньої, інформаційно-комунікаційної, фінансової та ін.

Формування інфраструктури системного бізнес-інкубування з урахуванням регіональних інтересів розвитку господарського комплексу.

Залучення регіональної спільноти до процесів підтримки у вигляді конференцій, круглих столів, інтернет-форумів, радіо- та телепрограм; конкурсів і програм новин.

Третя група – міжрегіонального спрямування.

Визначення та аналіз потенціалу міжрегіонального розвитку за рахунок системно налагоджених комунікацій, новітніх проектів і технологій.

Формування концептуальних засад і стратегічних планів взаємодії на підставах розширення спеціалізації, кооперації та інтеграції діяльності.

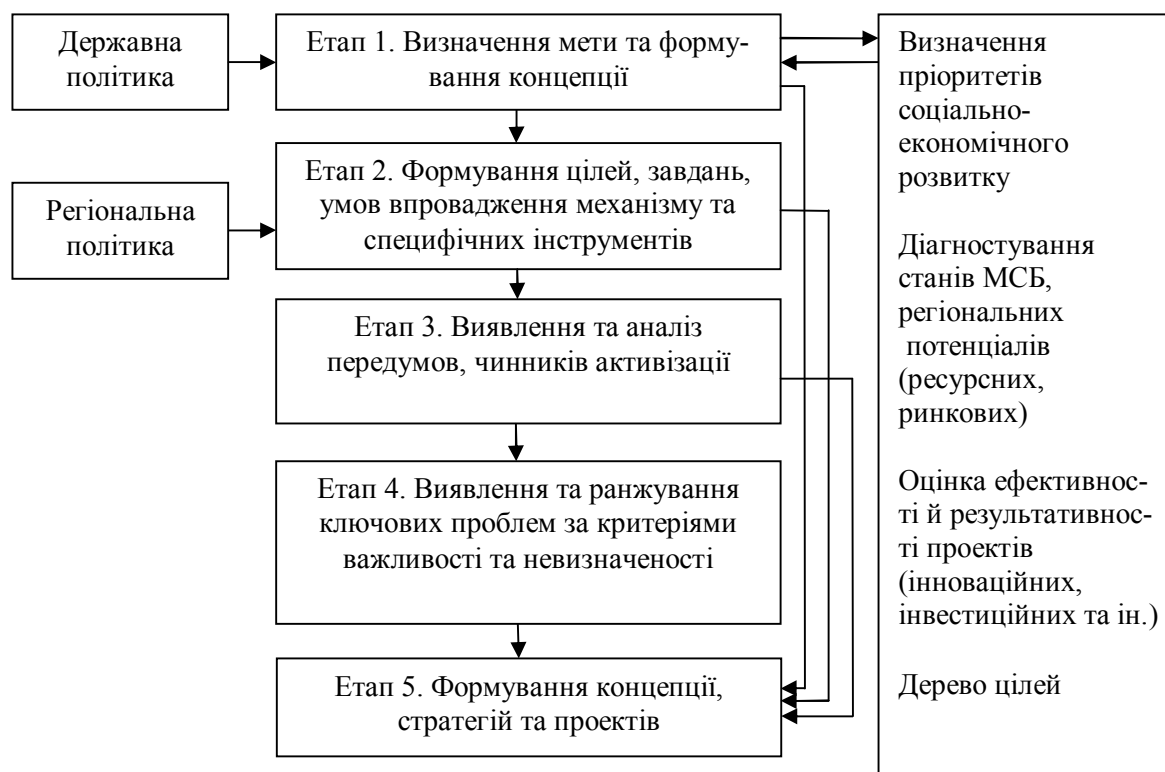
Визначення та впровадження практичних засад взаємодії – конференцій, круглих столів, інтернет-комунікацій, проектів спільного використання ресурсів, кластероутворення та інших сучасних управлінських технологій.

Ефективною політику підтримки підприємництва слід визнавати лише в розумінні інтеграційних процесів між державною та регіональною владою, активному забезпеченні та формуванні синергетичних процесів. Така взаємодія є можливою лише в закріпленій послідовності формування концепції та стратегії підтримки МСБ як елементів забезпечення реалізації відповідної політики (рис. 2).

В організаційному аспекті реалізацію політики підтримки забезпечують правові заходи, економічні та соціальні проекти, різноспрямовані програми. Вони доповнюють одне одного та формують низку передумов результативності та ефективності управлінських дій.

Пріоритетне місце в системі підтримки МСБ та новітніх концептуальних засадах слід приділяти процесам бізнес-інкубування. Таке відношення формується як реальне визначення проблеми забезпечення розширеного відтворення бізнесу, визнання його впливовості на ефективність функціонування регіональних господарських комплексів.

Фактично слід говорити не про «бізнес-інкубатори» як такі, а про процес «інкубування підприємництва» – інтерактивний розвиток, що є націленим на стимулювання усіх груп населення на організацію власної справи і підтримку початківців компанії в розробці новаторських продуктів. «Інкубування» означає також створення умов: комплексного інфраструктурного забезпечення, спрощеного ведення управлінських заходів, доступу до регіональних інформаційних та матеріальних ресурсів та ін. [3, 4].

Рис. 2. Послідовність формування концепції та стратегії підтримки МСБ як елементів забезпечення реалізації відповідної політики

Однак основними рушійними силами при цьому залишаються конкуренція, нарощення науково-технічних інновацій, розвинута комерційна сфера та система ринкових відносин.

Висновки. В Україні постає гостра необхідність у розробці та впровадженні наукових засад регулювання та інкубування підприємницького середовища. Це наукове обґрунтування сучасних найпрогресивніших теорій, методів, інструментів, управлінських технологій визначення пріоритетів розвитку підприємницького сектора та їх реалізації в системі концепцій, стратегій, планів регулювання ринку та регіональних господарських комплексів.

Для України політика підтримки МСБ та її науково-практичне відображення може мати декілька напрямів. По перше, це зміна пріоритетів у системі державної підтримки з великого бізнесу на МСБ. По друге, продовження цільової підтримки великого бізнесу та несистемне, хаотичне стимулювання окремих напрямів та проектів. Вирішення проблем розвитку МСБ та забезпечення стійкого розвитку регіонів може здійснюватися лише за рахунок втілення в життя першого сценарію та формування інституційного середовища національного бізнесу відповідно до стандартів Європейського Союзу. Фундаментом такого розвитку повинен стати процес активного бізнес-інкубування як конвеєра підприємницької діяльності. Сам інститут бізнес-інкубування повинен мати закріплення на правовому, культурному, управлінському та економічному рівні. Сприяти розвитку таких інститутів та системних процесів відтворення бізнес-середовища прагнуть усі розвинені країни світу, проте вони формують свої, специфічні наукові та практичні засади управлінського впливу.

Список використаної літератури

1. Лех Г. А. Світовий досвід розвитку підприємств малого бізнесу / Г. А. Лех, М. М. Ільчишин, О. Я. Туркало // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України, 2011. – Вип. 21.15. – 400 с.
2. Ободець Р. В. Трансфер технологій в Україні : проблематика, сучасний стан та шляхи сприяння його розвитку / Р. В. Ободець, О. А. Краснов // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2012. – № 2. – С. 40–45.
3. Оптимальная практика работы бизнес-инкубаторов ; пер. с англ. / Европ. экон. комиссия ООН (ЕЭК ООН). – 2-е изд. – Швейцария : Изд. ООН. – 123 с.

4. Щодо ефективності підтримки та перспектив розвитку малого підприємництва у регіонах : аналітична записка [Електронний ресурс] / Нац. ін-т стратег. дослідж. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/903/>
5. Фінагіна О. В. Цільова функція економічної політики : монографія / Фінагіна О. В., Туріяньська М. М., Гордон М. В. ; НАН України; Донецький ін-т залізн. транспорту. – Донецьк : Ноулідж (Донецьке відділення), 2011. – 126 с.
6. Про схвалення Концепції державної економічної програми розвитку малого і середнього підприємництва на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lis.gov.ua/attachments/article/9293/Pro%D1%94kt_Koncepc%D1%96%D1%97_do_2020_roku.doc
7. Стейнер Кристофер. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.forbes.ru/svoi-biznes/startapy/49486-10-luchshih-tehnologicheskikh-inkubatorov-mira>

References

1. Lech, G. A., Ilchyshyn, M.M., Turkalo, O. Ya. (2011) The world experience of small businesses. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny: collection of scientific works*, (21.15). Lviv: RVV NLTU Ukrayiny, 400 p.
2. Obodets, R. V., Krasnov, O. A. (2012) Technology transfer in Ukraine: problems, present state and the ways of its promoting. *Ekonomichnyy visnyk Natsionalnoho girmuchnoho universytetu*, (2), pp. 40–45.
3. Best practice in business incubation. U.N.O. Euroean. econ. comission. 2nd ed. Switzerland: Ed. UN, 123 s.
4. On the efficiency of support and prospects for development of small business in the regions [Internet]. National Institute for Strategic Studies. Available at: [//www.niss.gov.ua/articles/903/](http://www.niss.gov.ua/articles/903/)
5. Finahina, O. V., Turiyanska, M. M., Gordon, M. V. (2011) Objective function of economic policy. NAS of Ukraine; Donetsk Institute of Railway Transport. Donetsk: Noulidzh, 126 p.
6. On approval of the Concept of state economic program of the development of small and medium enterprises for the period to 2020 [Internet]. Available at: http://lis.gov.ua/attachments/article/9293/Pro%D1%94kt_Koncepc%D1%96%D1%97_do_2020_roku.doc
7. Steiner, Christopher [Internet]. Available at: <http://www.forbes.ru/svoi-biznes/startapy/49486-10-luchshih-tehnologicheskikh-inkubatorov-mira>

O. V. Finagina

SCIENTIFIC BASES OF THE THEORY AND PRACTICE OF MODERN BUSINESS INCUBATION

The key issues, problems and peculiarities of the formation of scientific and practical principles of modern business incubation are considered. The latest vision of national and regional policies to support SMEs considering priorities and economic interests at the level of national economy, regions and interregional cooperation is determined.

The problems of the development and reproduction of SMEs in Ukraine at the background of economic crisis and rapid processes of integration into the global market economy are grounded. The key scientific and practical principles of the policies to support SMEs based on the implementation of system technologies of business incubation are determined. The components of future policy to support the development of small and medium business taking into account transformation state of national economy are substantiated. The sequence of forming the concept and strategy to support SMEs as a part of ensuring of relevant policies implementation is shown.

Keywords: *scientific principles, theory, practice, business, incubation, market, reproduction processes.*